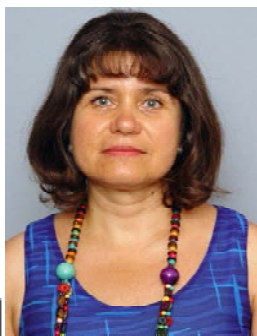

Магдалена Горрин

Учителка по география и екскурзоводство
164 ПТИЕ „Мигел де Сервантес“, София
E-mail: gorrin_m@yahoo.com

М. Горрин е завършила специалност География на туризма в ГГФ на СУ (1983). От 1986 г. е учителка по география, а от 1991 г. преподава география и екскурзоводство на испански език в гимназиалния етап. Участва в двустранни и многостранни проекти на английски и испански език по образователните програми на ЕС. Съавторка в съставяния двуезичен испано-български речник за нуждите на училищата с преподаване на испански език.

Четиво – продължение от бр. 3/2010 г.

ОБРАЗОВАТЕЛНА ТЕХНОЛОГИЯ ЗА ФОРМИРАНЕ НА МОДЕЛИ НА ПОВЕДЕНИЕ ЗА ЕКСКУРЗОВОДСКО ОБСЛУЖВАНЕ НА ИСПАНСКИ ЕЗИК (РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО, АНАЛИЗИ, ПЕРСПЕКТИВИ)

Обучението по предмет на чужд език е дефинирано в стратегията на Европейския съюз за образованието като ключов момент за изучаване на чужд език, за развиване на етническа и културна толерантност, за разширяване на познанията за различни народи и за обогатяване на тяхната обща, в т.ч. и географска култура. То се разглежда и като възможност за мобилност и опознаване на заобикалящото ги географско пространство. За пълноценното общуване в различни ситуации в зависимост от познавателните и културни потребности на европейските граждани е от изключително голямо значение билингвалното обучение.

От особено голямо значение е междупредметната интеграция на обучението по чужд език, вкл. испански език и география (страноведска информация) във втория гимназиален етап, където профилираната подготовка по езика е основа за бъдеща професионална реализация. Обучението по екскурзоводство е една от възможностите за учениците в езиковите гимназии да приложат на практика своите знания по езика и наученото по предмети като география и история.

Образователната технология за формиране на модели на поведение за екскурзоводско обслужване

на испански език беше осъществена през учебната 2009–2010 г. със 140 ученика по предварително определена програма, изготвена от мен като преподавател по екскурзоводство на испански език. Изследването се проведе от месец септември до месец юни на учебната 2009/2010 година и обхвана ученици в 11 клас, които имат висока степен на владееене на испански език и желаят тези знания да добият материален израз като се прилагат на практика. Един от тези начини е обучението по екскурзоводство, което за тях е един съвсем нов предмет и със сравнително непознато учебно съдържание. Практиката показва, че интересът и мотивацията у учениците към предмета е изключително голяма и те с успех се справят с поставените цели и задачи през обучението по екскурзоводство и в голяма степен успяват да реализират на практика наученото

За разработването на образователната технология бяха използвани следните *методи*: теоретичен анализ на литературните източници и моделиране. Инструментарият, използван в хода на педагогическото изследване, включва наблюдение и анкетиране. И за петте маршрута бяха разработени показатели за наблюдение и критерии към тях, организирани във форма на таблица. Разработени бяха

анкети със специално подбрани въпроси – за експертна оценка и за родителите на учениците. Резултатите от прилагането на образователната технология са обобщени по-долу, вкл. в приложените въпросници и таблици.

Наред с прилагането на традиционните начини за осъществяване на текущ контрол, а именно – устно изпитване върху зададените теми, се наблюдаваха и следните ситуации:

- 1) Наблюдение на външен екскурзовод (професионалист) и коментар от учениците на неговия вариант (варианти) на екскурзоводска беседа и на поведението му (маниери, мимики, жестове и др.);
- 2) По предварително подаден от учителя пълен вариант на екскурзоводска беседа – ученикът го изпълнява в реална ситуация, като избира варианти за изпълнение;
- 3) По предварително подаден от учителя пълен вариант на екскурзоводска беседа – ученикът го изпълнява в условията на симулация;
- 4) Ученикът сам подготвя пълен вариант на екскурзоводска беседа – и го осъществява в условията на симулационна игра;
- 5) Ученикът сам подготвя пълен вариант на екскурзоводска беседа – и го осъществява в реална ситуация

Нетрадиционното съдържание на предмета екскурзоводство изисква наред с традиционните начини за контрол и оценяване и използването на поспецифични такива за диагностициране на знанията и уменията на учениците. Поради новостта на учебното съдържание, което предполага една вече достигната степен на обща и географска култура, за мен е много важно да установя нейното ниво. Това става в началото на учебната година с въпросника за София, който освен с установяване на ниво на знания, е свързан и с честването на патронния празник на столицата.

Въпросник № 1 (табл. 1), с който установявам входното равнище на учениците относно знанията им за София, използвам в началото на учебната година.

Следва отворен свободен отговор от страна на учениците.

Въпросникът се попълни от 140 ученици в първите учебни дни на годината и се обвърза с патронния празник на София – 17 септември. Въпросите са доста специфични и са от различни области, като изискват голяма обща култура и конкретни познания от различни сфери. Като цяло, резултатите от теста без предварителна подготовка са доста слаби (табл. 2). Учениците разчитат предимно на предварително получени знания по история, география, от компютърната игра Конкистадор, от средствата за масова информация, или от разкази на родители и приятели.

На някои от въпросите липсва какъвто и да е отговор – нито непълен, нито частично верен, което означава пълно непознаване на материята. На други от въпросите има единични правилни отговори, което се обяснява с лични интереси в тези области, или случайни познания. На по-голямата част от въпросите е отговорено частично и много по-малко са пълните правилни отговори.

Интересна беше реакцията на учениците. В началото те възприеха даването на задачата като предизвикателство, с напредването на въпросите започнаха да се отчайват от своето незнание и дори се усещаше нотка на срам от това, че не познават родния си град. Независимо от това, интересът към зададените им въпроси не отслабваше, напротив – засили се и те искаха веднага да разберат правилните отговори.

Отговорите на всички тези и на още много други въпроси те намериха в следващите месеци, когато им поднасях постепенно цялата необходима туристическа информация на испански език, наред с онагледяването ѝ с филми, рекламно-пропагандни мате-

Таблица 2

Резултати от въпросник № 1 (преди обиколката на София)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
ВП	123	111	38	1	34	7	14	26	89	59	93	68	6	3	-	73	-	126	-	81	5	2
ВН	17	29	61	17	58	42	29	48	27	81	47	-	19	17	-	-	9	-	-	-	-	-
Неотговорили	-	-	41	122	48	91	97	76	24	-	-	72	115	120	140	67	131	14	140	69	135	138

Таблица 3

Резултати от въпросник № 1 (два месеца след обиколката на София)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
ВП	131	138	117	78	126	58	137	139	140	134	140	140	129	102	99	140	87	140	133	140	140	134
ВН	9	2	22	59	14	82	3	1	-	6	-	-	11	38	-	-	35	-	7	-	-	-
Неотговорили	-	-	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	41	-	18	-	-	-	-	6

Таблица 1

ВЪПРОСНИК № 1

1. Избройте имената на София в хронологичен ред от миналото към настоящето
1-..... 2-..... 3-..... 4-..... 5-.....
2. Кои са шестте планини, които ограждат Софийската котловина?
1-.....2-.....3-.....4-..... 5-.....6-.....
3. През кое хилядолетие се заселват първите жители в котловината?
.....
4. През кой век е проведен сердикийският църковен събор, представен от 170 християнски епископи?
.....
5. През коя година и при кой хан София влиза в пределите на първата българска държава?
.....~~година;~~ хан.....
6. През кой век градът се наименува София и с кой документ?
.....~~век документ~~.....
7. Кой е ~~Пазан~~.....
8. Кой е ~~Лев~~.....
9. Кой е ~~Графиня~~ ~~Лев~~.....
10. На коя дата руските войски освобождават София? .....
11. На коя дата София става столица? .....
12. На коя дата чествуваме патрона на София? .....
13. Кой е ~~Александър~~ ~~Невски~~? .....
14. Колко камбани има в камбанарията на храм-паметника „Ал. Невски“ и колко тежат? .....
15. Колко килограма злато е използвано за позлатата на кубетата? .....
16. Коя година светва първата електрическа крушка в София? .....
17. Коя година е основано първото спортно дружество, как се казва и по какъв спорт? .....
18. Коя година е пуснат ~~първият~~ трамвай? .....
19. Кой е ~~святител~~, и коя година, на ~~терба~~ на София? .....
20. На колко административни района е разделена София? .....
21. В кой парк на София е издигнат паметник на Манфред Вьорнер? .....
22. Как се казва ~~католическата~~ катедрала в София? .....

риали, брошури, снимки, проспекти и други. Най-много информация те получиха и запомниха по време на двете туристически обиколки на София по предварително определени маршрути в рамките на 4 часа, които обхващат най-важните обекти с туристически интерес в столицата.

Положителните резултати се наблюдават в проведения за втори път (приблизително след два месеца) тест със същия въпросник (табл. 3). Почти всички пропуски в знанията им за София бяха запълнени. При някои от въпросите има пълни верни отгово-

ри от страна на всички ученици. Изключително малко са непълните верни отговори, а съвсем незначителен е броят на учениците, които не са отговорили. Интересен факт е, че не е отговорено предимно на въпроси, свързани с конкретни данни и цифри, което се обяснява с тяхното лесно забравяне.

На учениците беше предложено да оценят моделите на поведение на екскурзоводско обслужване по време на четирите учебни практики по определените маршрути, като използват карта за самооценка (табл. 4).

Уважаеми УЧЕНИЦИ,

Самооценете участието си в екскурзоводските беседи по време САМО на тези от маршрути 2 – 5, в които сте участвали, по посочените осем показатели!

Имайте предвид следната скала (в брой точки): 3 – пълна проява (пълна адекватност); 2 – частична проява (частична адекватност); 1 – липсва.

Показатели за оценяване	Маршрут 2 София – Пловдив – Смолян- София	Маршрут 3 София – Банско – Р. Манасир - София	Маршрут 4 София – Перперикон – Кърджали - София	Маршрут 5 София – Плевен – В. Търново – Шипка – Казанлък - София
1	3	4	5	6
Брой участници	106	112	49	102
1) избрани методи за екскурзоводско обслужване:				
- описателно-обяснителен разказ	12-3, 91-2	28-3, 69-2	27-3, 16-2	41-3, 48-2
- беседа	3-2	4-3,	3-3,	8-3,
- дискусия	106-1	11-2	3-2	5-2
- самостоятелно опознаване на обектите	106-1	112-1 112-1	49-1 49-1	102-1 102-1
2) приложени техники за:				
- установяване на психологически и зрителен контакт;	89-3, 17-2 69-3, 27-2	97-3, 15-2 78-3, 34-2	44-3, 5-2 33-3, 16-2	92-3, 10-2 85-3, 17-2
- постигане на убедителност;	98-3, 8-2	101-3, 11-2	39-3, 5-2	94-3, 8-2
- предизвикване на интерес;	51-3, 55-2	65-3, 47-2	31-3, 18-2	64-3, 38-2
- задържане на внимание;				
3) владеене на чуждия език	104-3, 2-2	111-3, 1-2	47-3, 2-2	99-3, 3-2
4) компетентност по екскурзоводската материя	93-3, 13-2	104-3, 8-2	41-3, 8-2	96-3, 8-2
5) информираност	91-3, 15-2	107-3, 5-2	39-3, 10-2	95-3, 7-2
6) общо културно ниво	87-3, 19-2	99-3, 13-2	43-3, 6-2	91-3, 13-2
7) културата на речта – комуникативен	82-3, 24-2	94-3, 18-2	42-3, 7-2	88-3, 14-3
8) овладяни мимика и жестове на изложението	58-3, 48-2	77-3, 35-2	40-3, 9-2	74-3, 28-2

Маршрут 1 е обиколката на София, в която са длъжни да участват всички ученици. Участието им в посочените пътувания по определените маршрути е на доброволен принцип, тъй като те ги заплащат. Някои от учениците участват във всички практики, а други избират само онези, които ги привличат най-много като маршрут, или по които не са пътували досега.

В първата екскурзионна практика участваха 106 ученици, от тях 103 избраха традиционния описателно-обяснителен разказ за поднасяне на информацията – техника, изпитана в годините, която те са наблюдавали и от мен, и от други екскурзоводи по музеите. Това им гарантира със сигурност убеждението, че «туристите», т.е техните съученици, са получили и осмислили подадената им информация. Само трима от тях се осмелиха да проведат беседа, което означава активното включване и на слушателите в поднасянето на информацията. Обяснявам си този малък брой с факта, че това им е за първи път и не смятат, че достатъчно добре са усвоили тази техника. Останалите два метода не са използвани от учениците, независимо, че знаят за тях, защото смятат, че са твърде трудни за тях и ще ги използват по-нататък в своето професионално развитие.

По време на *втория маршрут* броят на тези ученици, които използват беседата нарастна и това се обяснява с факта, че материята е по-позната и вече имат макар и малък, но нараснал опит в овладяването на екскурзоводското обслужване. От 112-те участници, 97 избраха разказа, а 15 – беседата.

При *третата екскурзия* отново се наблюдава спад в броя на учениците, използващи беседата като основен метод. Това е така, защото този маршрут е твърде нов и отскоро разработен. Знае се твърде малко за обектите по него, те не са така популярни и това предизвиква притеснение у учениците. Затова те заложили на сигурното предлагане на туристическата информация под формата на описателно-обяснителния разказ. От участвалите 49 ученици, само 6 избраха беседата.

При *последната екскурзоводска практика* процентното съотношение на избраните беседата нараства, което може да се обясни с нарасналата увереност на учениците във възможностите им, с популярността на маршрута, с опита от предишните пътувания и с по-добрата им подготовка. Участваха общо 102 ученици и съотношението разказ-беседа беше 89 на 13, което ясно показва увереността на учениците в собствените им способности.

Анкета за експертна оценка на учители

Анкетата за експертна оценка под формата на бланка бе раздадена на петимата колеги, които придружаваха групите по време на тяхното пътуване:

Маршрут 1 – преподавател по история

Маршрут 2 – педагогически съветник

Маршрут 3 – преподавател по физическо възпитание и спорт

Маршрут 4 – преподавател по география и икономика

Маршрут 5 – преподавател по испански език

От направените оценки от страна на колегите се вижда, че те пречупват критериите и показателите през призмата на своите професионални и експертно-предметни наблюдения. Наблюдават се различия между колегите, например, по физическо възпитание и спорт /3/ и тези на колегата по испански език /5/, особено в частта на владееене на чуждия език и съответното предизвикване на интерес и задържане на вниманието. Това е обяснимо, тъй като колегата филолог има по-високи изисквания към езиковите умения и знания на учениците. По време на пътуването на колегите, невладеещи испански език се предоставя преводач от страна на самите

ученици, така че те практикуват и превод на туристическа информация.

Друга особеност, която се наблюдава, е, че постепенно с всяко едно пътуване се подобрява, според колегите, способността на учениците да овладяват материята на испански език и с умение и професионализъм да я предлагат на съучениците си и на колегите, пътуващи с тях. Анализирайки по хоризонтала показателите, се вижда, че това е трайна тенденция, която се наблюдава при всеки един следващ маршрут.

Ясно се вижда и липсата на някои методи като дискусията, която се появява при по-висока степен на професионализъм и наличие на знания и от страна на туристите по темите, и на самостоятелно опознаване на обектите, което не е практика на екскурзоводското обслужване в България.

Наблюдаваните затруднения у учениците са особено в началото при установяване на психологичен и зрителен контакт, предизвикване на интерес и задържане на вниманието, както и при овладяването на мимиката и жестовете на изложението. Постепенно при следващите практики тези трудности все по-леко се преодоляват, за да се стигне до положението, в което колегата оценява цялото пътуване като пълна проява на адекватност от страна на учениците спрямо поведение на екскурзовода и поднасяне на информация.

Уважаеми КОЛЕГИ,

Вие пътувахте с учениците от 11-те класове по време на практиките им по ЕКСКУРЗОВОДСТВО. Оценете осъществените от учениците екскурзоводски беседи по време на маршрути 1 – 5 по посочените осем показатели!

Имайте предвид следната скала (в брой точки): 3 – пълна проява (пълна адекватност); 2 – частична проява (частична адекватност); 1 – липсва

Маршрути:	Маршрут 1 София - обиколка	Маршрут 2 София - Смолян	Маршрут 3 София - Банско	Маршрут 4 София – Перперикон	Маршрут 5 София-ВТ- Казанлък
Показатели за оценяване:	2	3	4	5	6
1) Избрани методи за екскурзоводско обслужване:					
- описателно-обяснителен разказ	3	3	3	3	3
- беседа	2	2	3	3	3
- дискусия	1	1	1	1	1
- самостоятелно опознаване на обектите	1	1	1	1	1
2) Приложени техники за:					
- установяване на психологически и зрителен контакт;	2	2	3	3	3
- постигане на убедителност;	3	3	3	3	2
- предизвикване на интерес;	2	2	3	3	2
- задържане на внимание;	2	3	3	3	2
3) Владее на чуждия език	3	3	3	3	2
4) Компетентност по екскурзоводската материя	3	3	3	2	3
5) Информираност	3	3	3	3	3
6) Общо културно ниво	3	3	3	3	3
7) Култура на речта – комуникативност	3	3	3	3	3
8) Овладени мимика и жестове на изложението	2	2	3	3	3

Професионално .....

От направената експертна оценка от страна на колежите се вижда, че най-голяма трудност за бъдещите екскурзоводи и за техния модел на поведение, е предизвикването на интереса и задържането на вниманието, следвани от овладяването на мимиката и жестовете на изложението и установяването на контакт.

Най-добре и най-лесно учениците се справят с описателно-обяснителния разказ и се наблюдава висока степен на информираност, компетентност, общо културно ниво и на добри възможности за комуникация.

За нуждите на изследването направих анкета и сред родителите на учениците под формата на при-

ложената по-долу бланка. Въпросите към тях са в чисто психологически и емоционален аспект, както, разбира се и в информативен такъв. Целта на анкетата е да ми даде представа за нагласата на родителите за изучаването на този предмет в училището.

От предоставените на родителите на учениците 140 бланки за анкети ми бяха върнати попълнени 134. На първия въпрос 100 % от родителите отговориха, че одобряват изучаването на предмета, което е една изключителна подкрепа и същевременно е една положителна оценка. Същите са и процентите на отговора на втория въпрос, което е атестат за полезност-

Таблица 6

АНКЕТА ЗА РОДИТЕЛИТЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ 11 КЛАС
(Моля, оградете буквата на отговора, който съвпада с Вашето мнение)

1. Одобрявате ли изучаването на предмета „Екскурзоводство” в училище?
А. Да
Б. Не
В. Нямам мнение

2. Смятате ли, че това обучение обогатява общата езикова и географска култура на учениците?
А. Да
Б. Не
В. Нямам мнение

3. Обсъждате ли проведените практики – екскурзии с децата си в къщи?
А. Да- винаги
Б. Да - понякога
В. Не

4. Да остане ли в учебния план на 164 ГПИЕ предметът „Екскурзоводство”?
А. Да
Б. Не
В. Нямам мнение

5. Смятате ли, че получените от учениците удостоверения за професионална правоспособност по „Екскурзоводство” ще им бъдат от полза?
А. Да
Б. Не
В. Нямам мнение

Анкетата е подготвена от Магдалена Горрин – преподавател по предметите „География и икономика” и „Екскурзоводство”

Таблица 7

Резултати от анкетирването на родители (в %)

Въпрос:	1	2	3	4	5
Отговори:					
<i>А. Да</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>73%</i>	<i>100%</i>	<i>87%</i>
<i>Б. Не</i>	-	-	<i>27%</i>	-	
<i>В. Нямам мнение</i>	-	-	-	-	<i>13%</i>

та на предмета . Около 70 % от родителите обсъждат с децата си проведените от тях практики, което означава, че тези пътувания са обект на интерес не само от страна на учениците, но и на родителите – те стават тема за разговори в семейството и начин за комуникация между поколенията. На четвъртия въпрос отново има 100 % положителен отговор за про-

дължаване изучаването на предмета в училището. На последния въпрос 87 % от родителите смятат, че дори и да не работят като екскурзоводи, с получените дипломи техните деца ще могат да обогатят своите професионални биографии, ще ги използват като доказателство за владееене на чужди езици. Останалите 13 % от анкетираните нямат мнение.

Анкетата е показателна за изключително положителното отношение на родителите към изучаването на предмета екскурзоводство, за неговата полезност и практическа приложимост.

Заклучение

Описание в тази статия модел на образователна технология се осъществява чрез варианти на различни програми от 1994 г., което означава, че приложимостта му е изпробвана, има потенциала за мултиплициращ ефект и гаранция за надеждност, за получаване на добри резултати и за практическа насоченост.

В резултат на разработената образователна технология и проведеното педагогическо изследване се оформя изводът, че обучението по екскурзоводство на испански език е актуално, различно, практически приложимо и може да се развива в посока към създаване на повече и по-разнообразни дидактически материали, които да подпомагат работата на учениците. Основен фактор това обучение да е ефективно както за усъвършенстване на познанията по чужд език на учениците, така и за постигане за целите на обучение по екскурзоводство, си остава преподавателят и неговите творчески и иновативни подходи.

Литература

Бижков, Г., В. Краевски. Методология и методи на педагогическите изследвания. – С., 1990.

Джанкова, С. Методическо помагало по екскурзоводство. – С., 2007.

Наръчник на екскурзовода (в 4 части). – Изд. „Просвета“, С., 1980.

Николова, Р., Н. Генев. Книга за България – пътеводител. – С., 2008.

http://ec.europa.eu/education/languages/languages-of-europe/index_en.htm

CLIL Training course (2005) Sofia

Educational Technology for models of behavior for guide services in Spanish – results fro the investigation, analysis, perspectives

Magdalena Gorriñ

Geography and Tourist service teacher
164 Secondary School „Miguel de Cervantes“,
Sofia, Bulgaria

Summary

Bilingual education in the European Union strategy for education is defined as a key point for language learning, to develop ethnic and cultural tolerance, expand knowledge of other nations and to enrich their geographical culture, and the possibility of mobility and knowledge of geographical space surrounds them. For full communication in different situations, depending on the cognitive and cultural needs of citizens is of utmost importance bilingual teaching.

Of particular importance is interdisciplinary integration of foreign language education, incl. Spanish and geography (regional information) high school in the second stage, where the specialized training in language is the basis for a future career Tourism education is one of the options for students in language schools to put into practice their knowledge of the language and learning in subjects such as geography and history.

Conclusion. As a result of educational technology developed and this educational research can conclude that tourism education teaching in Spanish language is practical, and may evolve towards creating more and more varied teaching materials to assist the students. A key factor to be effective such training is to improve knowledge of foreign language students and to reach the goals of tourism education, remains the teacher and his creative and innovative approaches.